

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvartum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Caput IV. Idem (a) Exoniensi Episcopo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74533](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74533)

no verit (c) nullatenus exigendum. Quod si post hæc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis, illicitisq; complexibus, ad priorem sine dubio conjugem revertatur.

NOTÆ.

1. (a) **U***Niversis.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 3.* & jam notavi in cap. in presentiam, de spons. Lucium III. in præfenti forsan rescribere captivis Hispaniæ, quia his temporibus Lucii III. bella cum Sarracenis in his regnis crebra, sævaque erant, ut in eo textu notavi.
2. (b) *Firma certitudine.*] Sospitatis iudicium dixit Imperator in l. uxor, C. de repudiis, vel legendum est iudicium; qui error etiam corrigendus est in l. 2. C. ut in possess. legator. & legendum iudicio, ut in l. avia, §. ult. ff. de condit. & demonst. & in l. si cogitatione, C. famul. erosc. ut probat lex finalis, C. eod. tit. Idem in l. liber, C. de postlumin. revers. Ut autem ea certitudo habeatur, inquisitio faciendæ est de morte viri, *Novel. 17. Justin. novel. Emanuel. libi: Si iussu mulierum inquisitio facta fuerit;* ubi notanda est Longobardorum consuetudo, qui non hujus inquisitionis faciendæ causâ ad loca ubi maritus degere credebatur, nuncios mittebant, sed versûs eas regiones in sepulchris suis palum eri-

gebant, impositâ desuper columba, ut refert Paulus Wernefridus de gest. Longobard. ibi: *Ut sciri posset, in quam partem is, qui defunctus putabatur, quiesceret.* Cujus superstitionis rationem reddidit Cironius in parat. ad hunc titul.

(c) *Nullatenus exigendum.*] Consonat textus in c. inquisitioni, de sent. excommunic. in illis verbis: *Verum cum conscientia pulsat animum, ex cr edulitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, quia in dubiis tutior pars est eligenda.* Et c. ad audientiam, c. significasti, de homicid. & de duobus malis minus eligendum est, c. duo, 13. distinct. Unde cum in præfenti conjux dubius esset de morte prioris conjugis, & in possessione matrimonii reperiretur, debet reddere, non verò cum periculo adulterii debitum exigere: docet Basil. lib. 10. de matrim. c. 15. per totum, ubi exponit textum in a. literas, de restit. spol. & latè examinat, quando dubius de valore matrimonii ob impedimentum consanguinitatis, vel simile, poscit reddere, & petere debitum.

CAPUT III.

(a) Urbanus III. *Vigiliensi Episcopo.*

Vir autem & mulier ad (b) bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedici: quia cum alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.

NOTÆ.

1. (a) **U***Rbanus III.*] Ita legitur in hac sexta collectione, & post Concil. Later. p. 9. c. 1. in prima autem collectione, *sub hoc tit. c. 9.* tantum legitur, *Idem Vigiliensi;* unde si referatur ad Alex. III. rectè in illa collectione textus hic compilatur ante textum præcedentem, qui est Lucii III. cum ipsum Alex. III. præcessisset in Ponti-

ficatu. Si textus est Urbani III. (ut credo) relictus Raymundus illum compilavit post textum præcedentem, quia Urbanus III. successit Lucio III. De Vigiliensi Ecclesia egi in c. 8. de arate & qualis.

(b) *Bigamiam.*] Bigamia propriè dicitur à viro qui duas uxores successivè duxit, à *his*, & *gamos*, ut probavi in c. 3. de bigam. non ordin. respectu uxoris propriè dicitur biviria, seu polyviria.

CAPUT IV.

Idem (a) *Exoniensi Episcopo.*

Super alia verò quæstione, quâ quæsitum est, an S. mulier possit sine infamia nubere infra tempus luctus secundum (b) leges diffinitum; sollicitudini tuæ respondemus, quia cum Apostolus dicat: Mulier viro suo mortuo soluta est à lege viri, & (c) in Domino nubat cui vult; per licentiam, & auctoritatem Apostoli ejus infamia aboletur.

NOTÆ.

1. (a) **E***Xoniensi.*] Ita etiam legitur in prima collectione, *sub hoc tit. c. 2.* sed cum ibi addatur pars capituli *litteris*, facillè cognoscitur legendum esse Brixienti, & textum hunc spectare ad Decretalem relatum in c. in litteris, de offic. deleg. cujus in notis congesti alias partes in hoc volumine sparsas.
2. (b) *Leges.*] L. 1. §. qui eam, l. solet, l. liberorum, §. 1. ff. de his qui notant infam. l. 1. & 2. C. hoc tit. l. si qua mulier, C. ad Tertull. jure enim civili cautum fuit, uxores viros suos lugere debere per annum, aliàs tam ipsa, quam maritus, qui eam duebat, nec non pater qui eam nupti collocabat, & pater mariti, cum posset filium prohibere, infamiâ notabantur, d. l. 1. d. l. liberorum probant & illustrent Revardus lib. 1. var. c. 20. Balduinus ad ll. 12. Tabul. c. 17. Cujac. 1. 99. Papin. l. fin. ff. de his qui notant infam. & lib. 6. observ. c. 32. Connanus lib. 2. commem. c. 7. Brisson.

de jure connub. prope finem, Pancir. lib. 2. var. c. 108. Gutherius de jure manium, c. 28. Amaya lib. 3. obs. c. 2. n. 12. Sofranis in Davidem lib. 4. c. 4. Pineda de rebus Salom. c. 4. Scipio Gentil. de secundis nupt. c. 18. Potest tamè Princeps veniam facere uxori, ut intra tempus luctus nubat, l. solet, ff. de his qui notant infam. l. ult. ff. de Senator. immo & olim Senatus hanc facultatem dare poterat, ut probat Cujac. lib. 6. observ. c. 32. & colligitur ex l. deducto, C. ex quibus causis infam. irrog. ubi asseritur, decreto Senatus luctu sceminis imminuto, intelligi dumtaxat remissum tristiorem habitum, & insignia lugubria; non tamen ut intra illud tempus nubere possint, sicut interdum solet luctus minui publice à Principe, vel Senatu, propter aliquas lætitiæ causas, ob quas & feriaz indici solent, l. si calvitur, §. 1. ff. de v. s. l. sed & si per Prætozem, §. si feria, ex quibus causis majores aliasque, quas refert Cujac. in l. 1. G. de secund. nupt. non tamen viduæ, ut intra tem-

pus

pus luctus nubere posset, nisi facultas nubendi specialiter concedatur, ut fecisse Caligulam testatur Dio lib. 58. Nec ignorantia excusat uxorem, si ea sit juris, quia simul est pudoris naturalis, in qua nec mulieribus succurritur, l. regula, ff. de jur. & facti ignor. siue sit facti, quæ in hoc casu facile accidere nequit, cum mulier iterum nubere non possit, nisi certò sciat maritum decessisse, l. uxor, C. de repudiis, juxta tradita in c. in presentia, de spons. Ignorantia si facti est, excusat novum maritum, l. liberorum, §. ult. ff. de his qui notant. infam. de qua ignorantia facti, videlicet cum pater ignoravit tempus luctus elapsum non esse, accipit textum in l. genero, ff. de his qui notant. infam. Amaya lib. 1. obs. c. 2. non autem si juris sit; nam ea hoc casu nec ipsos milites excusat, l. decreto, C. ex quibus causis infam. quamvis regulariter militibus aut foeminis, & minoribus 25. annis ignorantia juris nocere non soleat, l. regula, §. filius, ff. de his qui notantur: quia præsens prohibitio habet in se naturalem rationem. Quæ autem naturâ turpia sunt, aut illicita, eorum ignorantia neminem excusat, l. si Titius, ff. de testamento militis, l. miles, in princip. ff. ad l. ful. de adult. Eam tamen hujus prohibitionis exceptionem affert Cujac. lib. 6. obs. c. 32. si talis vir sit, qui lugeri non debet, veluti damnatus ex crimine perduellionis, & similes, de quibus Frontinus stratagem. c. 14. ibi: In legatione, qua regium oppidum in jussu ducis diruerat, animadversum est, ita ut quatuor millia tradita custodie necarentur: præter ea Senatus consulto cautum est, ne quem ex his sepelire, vel lugere fas esset. Sed hæc sententia vera non est, quare ab ea recedit idem Cujac. in tract. de divers. & tempor. prescrip. & lib. 22. obs. c. 2. quia licet uxor talem maritum lugere non debeat, elugere tamen cogitur, id est abstinere à nuptiis, propter periculum superfætationis, & incertitudinem prolis nascituræ, ut statim dicemus; nisi certum sit eam non esse gravidam, sed jam peperisse, quia tunc licet potest ad secundas nuptias transire. Gentil. de secund. nuptiis cap. 18.

3. De tempore luctus præfinitum uxori, ne intra illud nuberet, jam olim annus fuit, sed decem mensibus constans, id est annus lunaris, quo olim usi fuerant Romani, auctore Romulo, ut testatur Ovid. lib. 1. Fastor.

Est tamen & ratio, Casar, qua moverit illum, Erroremque suum, quo tueatur, habet.
Quod satis est utero matris dum prodeat infans,
Hoc anno statim temporis esse satis.
Per totidem menses à funere conjugis uxor
Sustinet in vidua tristitia signa domo.

De quo anno lunari exaudiendus est Seneca epist. 60. dum ait: Annum foeminis ad lugendum constituerem majores, non ut tandem lugerent, sed ne diutius. Et in consolatione ad Helviam, c. 16. ibi: Ideo majores decem mensium spatium lugentibus dederunt; nam cum hoc tempus mulieribus viduis præcipue assignaretur, ne confusio sanguinis, seu foeminis daretur, &c. Et l. liberorum II. §. 1. ff. de his qui notant. infam. Et post decem menses cessabat hæc ratio turbationis, cum post eos filius natus prioris mariti non crederetur, l. intestato 13. §. post decem, ff. de suis & legit. ibi: Post decem menses mortis natus non admittitur ad legitimam hereditatem. Inde in formula Galli Aquilli, relata in l. Gallus 29. ff. de liber. & post. ita cavetur: Si filius me vivo morietur, tunc si quis mihi ex eo nepos, siue qua nepris post mortem meam in decem mensibus proximis, quibus filius meus morietur, natus natave erit, hæredes sumo. Et l. 4. C. eod. tit. ibi:

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. IV.

Si filius, vel filia intra decem mensium spatium post mortem meam editi fuerint, hæredes sumo. Seneca lib. 23. contro. ibi: Sit mihi hæres, si quis intra decem menses natus fuerit. Illustrat D. Laurentius Ramirez de Prado in Pentecost. c. 3. licet partum undecimestrem, sicut semestrem, legitimum dari posse, probet Zypæus ad tit. qui filii sint legit. consult. 1. Ideo ergo annus lunaris decem mensibus constans luctui viduarum præfinitus fuit, ne prædicta sanguinis turbatio daretur. Sed Imperator Theodosius pro decem mensibus constituit annum integrum, id est duodecim menses, in l. 1. & 2. C. de secund. nupt. l. 1. eod. tit. in Theodos. Revardus 2. var. 20. Gothofredus in d. l. 1. C. Theod. & Anglicanam Ecclesiam idem tempus servasse, constat ex Concil. Entiamensi can. 19. ibi: Vidua ad minus bisseuos menses sub præsidio Dei atque Regis pura se contineant viduitate, deinceps virum eligant si voluerint. Quod tempus continuum est, ideoque ignorantiam etiam mariti mortem currit ab ipso die mortis: quare si anno elapso mulier secundo nubat, eodemque die cognoscat maritum priorem esse defunctum, rectè & sine pœna ulla nubet, eodemque die sumit lugubria, & deponit, ut ait Consultus in l. genero, ff. de his qui notant. infam. solebant enim Romani candidam vestem, & togam in atram mutare, & ornamentis depositis atro amictu uti. Ovidius lib. 8. Metamorph.

Plangere, quo dato maestis clamoribus urbem
Implet, & auravis mutavit vestibus atras.
Et lib. 6. de Progne.

Induiturque atras vestes, & inane sepulchrum
Constituit.

Quæ vestes tristes habitus dicuntur in l. decreto 15. C. ex quibus causis infam. & Paulus lib. 1. sentent. tit. II. §. 3. ait: Qui luget, abstinere debet à conviviis, ornamentis, & alba veste: quem morem illustrant Tiraquel. ad Alex. lib. 3. c. 7. Revardus lib. 1. comest. c. 20. Hieron. Magius lib. 3. miscel. c. 14. Dorleans ad Tacitum lib. 2. annal. fol. 304. Cujac lib. 1. 99. Papin. in l. 1. ff. de his qui notant. infam. Claudius Annoix in embl. 117. Alciati. Bernacius in not. ad stat. Papin. lib. 3. Sylvar. Martinus Delrio ad Senec. in Hercule, vers. 625. quam vestem atram non teneri viduam deferre, probat Cujac. in d. l. final. ubi exponit textum in d. l. decreto 15. C. ex quibus causis.

Unde exponendus est textus in l. sape 17. ff. de sponsal. ubi Gajus explicans caput 1. legis Juliae & Papiæ, docet sæpe evenire, ut iustæ, ac necessariæ causæ trahant, siue producant sponsalia, non solum annum, vel biennium, sed etiam triennium, & deinceps, veluti valetudo sponsi, sponsæve, vel mortes parentum, vel capitalia crimina, aut peregrinationes necessariæ. In quo textu verba illa, annum, vel biennium, suspensa sibi esse, & abundare, docuit Cujac. lib. 16. obs. c. 37. sed rectius, subtiliusque magnus Ramos ad leges Jul. & Papiam, p. 1. c. 1. n. 3. verba illa refert ad eam legis Juliae partem, quæ cavetur foeminis à morte mariti anni tribui vacationem; ex lege verò Papiæ biennii, teste Ulpiano in fragm. tit. 14. nempe, ut etiam si intra annum, vel biennium assignatum ex eisdem legibus ad matrimonium celebrandum, post sponsalia nuptias non contrahant, pœnis ipsarum legum non teneantur: proinde cum evenire posset, ut statim post mortem mariti etiam intra annum luctus alii desponsaretur, quod sine infamiae nota facere poterat, l. soler. 10. ff. de his qui notant. infam. accommodatè Gajus in d. l. sape, ad utriusque legis cautionem respiciens, docet sæpe evenire, ut ex iustæ, ac

Ee 3 necessa-

necessaria causa, post sponsalia contracta nuptiarum differantur; non tamen ultra annum à morte mariti, aut biennium, ex l. *Papia*. Sed etiam si intra congruum tempus, veluti si cum spatium vacationis legibus datum impleatur, contingerint mortes parentum sponsi, vel sponsæ, quos uno anno lugere moris fuit, aliàs qui contrà fecisset, infamis habebatur, ut ex Paulo probat Cujac. lib. 21. obs. c. 17. & lib. 8. *Pauli ad edict. in l. solet. ff. de his qui notant. infam.* unde cum lugentes lugubria vestimenta induerent, & ab ornamentis, & conviviis abstinerent, juxta Paulum supra relatum, consequens, æquumque fuit, eos intra id tempus excusari à celebratione & pompa nuptiarum, ut loquuntur Celsares in l. *si d. nationum 22. C. de nuptiis.*

(c) *In Domino nubat.* Prima ad Cor. c. 7. v. 39. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino.* Et in eodem capite, vers. 8. *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego: quod si non se continent, nubant: melius est enim nubere, quam uri.* Illa verba tantum in Domino, PP. Græci accipiunt secundum Dei legem, quæ jubet ut

cum temperantia, & proles, non libidinis causa matrimonium contrahatur. Ambrosius, Theod. Aug. & D. Thomas relati à Corncl. à Lapide in d. c. 7. n. 257. exponunt ea verba, *nubat in Domino*, id est, in Domini Ecclesia nubat viro Christiano, non Gentili, aut hæretico; cum quibus matrimonium nec licite, nec valide contrahitur, ut probavi in can. 15. *Concil. Illiber.* Quam interpretationem ex Tertulliano probat Mancinus *Genial. cent. 2. c. 140. n. 6.* Severinus Binius in notis ad can. 13. *Concil. Carthag. 4.* exponit ea verba, id est juxta ritus ab Ecclesia nuptiis contrahendis præscriptos.

(c) *Auctoritatem Apostoli.* Non quia Apostolus supra relatus abrogare intenderet leges Cæsares, quibus infamiae poena imponebatur mulieri secundo nubenti intra annum luctus; nam D. Paulus tantum intendebat approbare, & licitas declarare secundas nuptias: sed exinde rectè inferunt Urbanus in præsentibus, & Innoc. in cap. sequenti, quod cum uxor juxta Apostolum rem licitam faciat secundo nubens, non debet inde infamiam notari, quam tollit Pontifex; non verò docet sublatam esse expressè per Apostolum, ut perperam deducebat Scipio Gentil. de secundis nuptiis, cap. 18.

CAPUT V.

Innoc. III. (a) *P. nobili mulieri.*

Cum secundum (b) Apostolum mulier mortuo viro suo ab ejus sit lege soluta, & nubendi cui vult tantum in Domino liberam habeat facultatem, non debet legalis infamiae sustinere jacturam, quæ licet post viri obitum intra tempus luctus (scilicet unius anni spatium) nubit: concessa sibi tamen ab Apostolo utitur potestate, cum in (c) his præsertim sæculares leges non dedignentur sacros canones imitari.

NOTÆ.

1. (a) *P. nobili.* Ita etiam legitur in tertia collectio-
ne, sub hoc tit. c. 1. non tamen constat quænam fuisset nobilis hæc scæmina, cui rescribit Innocentius.

(b) *Apostolum.* Suprà relatum, in textu præcedenti.
(c) *In his.* Rebus videlicet, ubi de sacramentis, rebus spiritualibus, aut illis, in quibus peccatum vertitur, sacri canonis observandi sunt, neglectis, abrogatisque legibus civilibus, c. final. de præscript. c. cum haberet, de eo qui duxit in matrim. c. Euphemium, §. 1. 2. 3. facit Justin. in novel. ut clerici apud proprios, §. penult. ibi: *Nec enim volumus talia negotia scire omnino civiles judices; cùm oporteat talia ecclesiasticè examinari, & emendari, secundum sacras & divinas regulas, quas etiam sequi nostra non dedignantur leges.* Probat Petr. Greg. de benef. c. 1. n. 4. Azor lib. 5. insti. moral. c. 20. vers. *Leges omnes.*

COMMENTARIUM.

2. *Conclusio traditur & probatur.*
TAM ex hoc textu, quàm præcedenti sequentem communiter DD. deducunt assertionem: *Mulier nubens intra annū luctus nullam infamiam incurrit.* Probat eam textus in c. qui Episcopus 21. 23. dist. c. final. 26. c. de his, 28. dist. c. Euphemium 2. q. 3. e. de viduis 12. 27. q. 2. c. quomodo, c. aperiantur 11. c. si dormierit 13. c. Deus 31. q. 1. c. final. 32. q. 2. *Concil. Nicæno can. 8. ibi: Cathari conversi scripto fateantur, quod sentient cum Ecclesia Catholica, hoc est communicabunt cum his, qui secundas nuptias contraxerunt.* Gelasius episc. 1. c. 24. *Secundas nuptias sicut secularibus inire conceditur, ita post eis nullus*

ad clericale sinitur venire Collegium. Nicolaus ad consulta Bulgar. c. 3. *Sciscitamus, si muliere propria defuncta, possit vir alteram ducere.* Scitote per omnia posse. Synodus Laodic. c. 1. D. Basil. ad Amphilocho. c. 53. *Quam viduitate habet sui potestatem, cohabitare ab omni accusatione libera, si nemo est, qui conjugium divellat, cùm dicat Apostolus, si sit mortuus maritus, libera est, ut nubat cui vult, tantum in Domino.* *Concil. Tolet. 3. can. 10.* Florentino sub Eugenio, c. 4. *Consonant lex 3. tit. 12. p. 4. lex 5. tit. 1. lib. 5. ordin. lex 3. tit. 1. lib. 5. recopil. Illustrant Ant. Augustin. in epit. jur. lib. 29. tit. 30. Mendoza lib. 3. *Concil. Illiber. 9. 66.* Basil. lib. 7. de matrim. c. 52. Germonius lib. 2. animadv. c. 44. & lib. 1. de sacror. immunit. c. 5. n. 9. Robertus lib. 1. rer. judic. c. 8. Bellarm. tom. 2. contror. lib. 2. de matrim. c. 9. Landtmeter. lib. 2. de veteri monach. c. 21. & 101. Vigel. in method. juris can. fol. 493. Elpenceus ad epist. Pauli, tract. de statu viduitatis, Pichardus in §. si uxori de legat. Solorzanus tom. 2. de jure Ind. lib. 3. c. 22. Marcel. Donat. ad Trebel. Polion. tom. 6. thesaur. Christ. fol. 103. Corralius lib. 3. miscel. c. 1. Ambian. ad Tertul. de exhort. castit. c. 1. observ. 2. & de monogam. c. 16. per totum, Cujac. in præsentibus, & in novel. 22. & l. 6. obs. c. 32. Laoyfa in notis ad D. Isidorum de divin. officiis c. 20. P. Herodius lib. 4. Pandect. tit. 16. Turrianus in explanat. Clement. lib. 3. c. 2. Corjolanus in notis ad can. 7. *Concil. Neocæsar. Menard, in notis ad lib. Sacram. D. Greg. f. 257.* Ballamon. in can. 4. & 50. D. Basil. ad Amphilocho. Fragoso c. 3. de regim. lib. 3. c. 6. §. 4. Valenzuela consil. 13. Mancinus sacri jur. contr. dissert. 10. & *Genial. cent. 2. c. 140.* Scipio Gentil. de secund. nupt. cap. 18. Mornacius in l. 11. ff. de his qui*